

Je strokovnjak za prevajanje in tolmačenje, izkušeni praktik ter poznavalec jezikov. Je konferenčni tolmač, ki tolmači in s tem gradi mostove med kitajščino, angleščino, francoščino, nemščino in kitajskim narečjem hakka. Njegov način razmišljanja kaže ne samo nekatere poklicne značilnosti simultanih tolmačev, ampak tudi njegovo poznavanje zgodovine, geopolitike

Prevajanje, varuh človečnosti v digitalni dobi



in psihologije, kar mu omogoča povezovanje nekaterih na videz nepovezanih vidikov.

MARTA BIBER

Med pogovorom poslušam brnenje njegovih tolmaških možganov, podobno hrupu motorja visokozmogljivega dirkalnega avtomobila, ki je skrbno naoljen in natančno umerjen za takojšnjo večopravnost pod velikimi pritiski in ob svetlobni hitrosti. Sogovornikova mentalna gibčnost, predsedovanje Mednarodni zvezi prevajalcev (FIT), znanstveno delo in ozaveščena uporaba velikih in manjših jezikov mu omogočajo ne le edinstveno široko perspektivo, temveč tudi podroben vpogled v večini prevajanja in tolmačenja. Sposoben je razbrati številne možnosti za razvoj in preobrazbo tolmaškega in prevajalskega poklica ter ga enakopravno umestiti v obsežno področje humanistike in bližnji ali bolj oddaljeni prihodnosti.

Z dr. Henryjem Liujem sva se srečala ob robu *Mednarodnega foruma o prevajanju in tolmačenju 2025*, ki je nedavno potekal v Ljubljani. Dogodek je združil vodilne osebnosti

iz sveta prevajanja in tolmačenja pod okriljem FIT. Slovenijo kot najmanjšo državo in slovenščino kot najmanjši jezik v tem mednarodnem prevajalskem združenju zastopa Viktorija Osolnik Kunc. Je sodna tolmačka za nemščino in predsednica SCIT® (Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije, ki ga je ustanovila leta 2012). V okviru foruma je organizirala prepričljivo panelno razpravo s podnaslovom *Moč besed v inteligentni prihodnosti*. Moderiral jo je Guy De Launey, čigar žlahtni slog in lepa angleščina novinarja magazina *Monocle* sta prinesla živahno spontanost in dobrodošlo izmenjavo mnenj.

Panelna razprava je bila dinamična okrogla miza strokovnjakov, ki so nas spodbujali k razmišljanju, nam odpirali poklicna obzorja in trosili sveže ideje – ne le za slovenske poklicne prevajalce, tolmače, terminologe in študente jezikoslovja, temveč, upajmo, tudi za širše mednarodno občinstvo.

Kot konferenčna tolmačka cenim, da sem se lahko dolgo, iskreno in iskriivo pogovarjala z dr. Henryjem Liujem. Poskušala sem razumeti njegovo vizijo z zornega kota poklicnega kolega, ki zna sproti ustvarjalno razmišljati in na naš poklic gleda zelo široko in daljnovidno.

Kakšen naj bi bil idealen svet za prevajalce in tolmače? Prepričal me je, da bi bil tak svet idealen tudi za vse druge. Dr. Liu je orisal prihodnji globaliziran svet, ki je/bo digitaliziran, a hkrati ostaja večjezičen in večkulturnen ter temelji na pristnih medčloveških odnosih.

Kritično branje in jedrnato pisanje

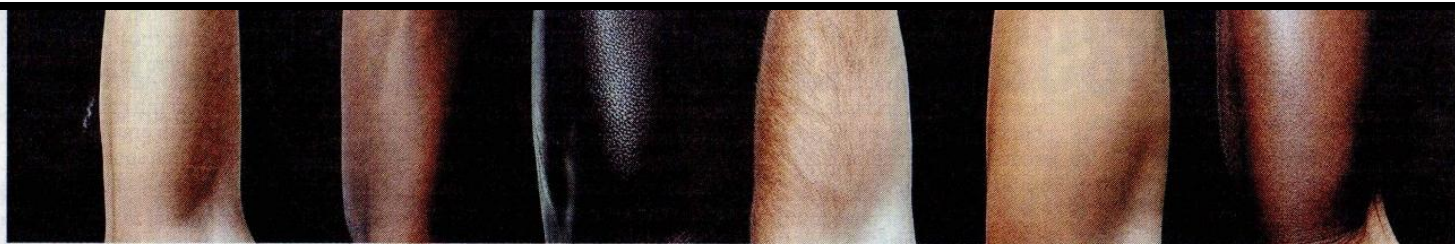
Dr. Liu opisuje prihodnost: »Po zablodah ob začetku digitalizacije ter dolgih in težkih bitkah za njihovo odpravo je splošni izobraževalni sistem za otroke do štirinajstega leta po vsem svetu spet osredotočen na branje in poslušanje, s katerima razvija kritično mišljenje. Latinšči-

Številne družbe ali države so večjezične in potrebujejo znatne naložbe v večjezičnost ne le zato, ker je to prav, temveč tudi zato, ker imajo ali bodo imele od tega nesporne koristi.

FOTO IMAGO/REUTERS

na in grščina, v nekaterih delih sveta verjetno tudi sanskrt in klasična kitajščina (文言文, Wényánwén), so zato sestavni del splošnega učnega načrta. Ti izumrli jeziki omogočajo razvoj kritičnih veščin in logike ter imajo enak status kot matematika in naravoslovne vede.«

Pri tem kot zgled omenja nemški model gimnazijskega izobraževanja. Upa, da se bodo učenci v šolah s takim modelom naučili razločevati med besedili, ki jih ustvarijo ljudje, in tistimi, ki jih ustvari algoritem, med naravnimi in umetnimi glasovi in podobami. Želi si, da bi se spet učili poslušanja s spoštovanjem in jedrnatega izražanja z uporabo učnih metod, kot je povzemanje



Prevajalec in tolmač

23

sobotna
priloga

23. avgusta 2025

(*précis-writing*), s katerim lahko izluščimo ključne informacije in jih uredimo v logično zaporedje. V tem kontekstu vidi prevajanje kot veččino, ki ne le izboljšuje znanje jezika, temveč tudi izostri dojemanje pomenskih odtenkov in širi izrazni repertoar.

Prevajanje, nova pismenost globaliziranega človeka

Prepričan je, da šele ko posameznik usvoji splošne veščine in pridobi potrebno (pred)znanje na srednješolski ravni, mora na poti v katerokoli poklic študirati prevajanje in tolmačenje ter ju združevati v resnično multidisciplinaren univerzitetni študij. Po njegovem mnenju to kaže dober ruski univerzitetni model pred letom 2007 (rus. *diplom specialista*), v katerem so študijski programi trajali pet let, vsak študent pa je poleg svoje specializacije pridobil tudi splošno temeljno izobrazbo. Prihodnji zdravniki, odvetniki, biologi ali računalniški programerji bodo torej vedeli, kaj lahko pričakujejo od prevajalca oziroma tolmača, kako naj z njim sodelujejo in kdaj naj se nanj zanesejo kot na strokovnjaka, preprosto zato, ker bodo razumeli, da prevajanje ni le zamenjava besed. Vedeli bodo, koliko lahko zaupajo strojnemu prevajanju in v katerem trenutku potrebujejo jezikovnega strokovnjaka, torej prevajalca, tolmača ali, bolje rečeno, jezikovnega posrednika.

Po mnenju dr. Liuja bodo prevajalski in tomaški oddelki ne le

drugimi strokovnjaki lahko delili lastno strokovno znanje – onkraj tehničnega ali mehanicističnega, s poudarkom na tako imenovanem »območju negotovosti« v komunikaciji in interakciji ter upošteva družbene, filozofske in ekonomske razsežnosti ter posledice prevajalsko-tolmaškega dela in odločitve.

Dr. Liu si želi, da bi visoko usposobljeni prevajalci, tolmači ali terminologi ne le omogočali neprecenljive vpogleda, ampak širši javnosti tudi posredovali svoje človeške izkušnje in tako v svojih prevodih oživiljali sporočilnost izvirnega jezika.

Že zdaj lahko stroji obdelujejo besedilo in ga sintaktično prilagajajo, vendar pristna komunikacija in povezave ostajajo izključno človeška domena.

Če bi se na področju prevajanja uveljavil ustvarjalni ali interpretativni pristop, bi lahko prevajalci in tolmači – podobno kot zdravniki in drugi strokovnjaki – ponudili strankam različne možnosti ter jim pojasnili ozadje svojih prevajalskih

S sprejetjem sedanje tehnološke paradigme smo se zaradi udobja in navidezne poveztljivosti odrekli resnični prisotnosti, neodvisnemu mišljenju in delno celo odločanju, pri čemer pozabljamo, kaj resnično pomeni biti človek. Dr. Liu upa, da bomo temeljito pretehtali kompromise, ki nam jih prinaša, ali bolje, od nas zahteva tehnološki napredek. Po njegovem so človekove odločitve, najsi bodo še tako neprimerne glede na mehanizme nadzora in ravnesja, vedno odgovornejše, preglednejše in bolj spremenljive od odločitev, ki jih sprejme umetna inteligenca brez človekovega posredovanja.

Prevajalski strokovnjaki v središču učinkovite globalne komunikacije

Kljub sloganom o ekonomičnosti in učinkovitosti poudarja strateški pomen usposabljanja prevajalcev in tolmačev ter ozaveščanja o njihovi vlogi in moči na globalni ravni. Pravi, da je treba njihovo izobraževanje vnaprej načrtovati, financirati in organizirati na sistematičen in prožen način, ob upoštevanju makroekonomskega razvoja, političnih sprememb in celo vojaških potreb. Prepričan je, da naša stroka nima več homogene strukture, temveč je postala prilagodljiva in odporna na pretrese. Po njegovem je interdisciplinarni pristop postal skupni standard, ki ga lepo ponazarja skupno delo pravnikov lingvistov, pravnih prevajalcev in sodnih tolmačev.

Številne družbe ali države so več-

loško mrežo idej in vrednot. Tako kot so bili nekoč fosilni slovarji, so danes aplikacije za male in manjšinske jezike nemočne pred silovitostjo globalnega trenda enoznačnosti. Za dr. Liuja so ohranjanje ponosa, povezovanje ter izmenjave prek prevajanja in tolmačenja edina pot, da se naši glasovi slišijo v širnem svetu. Če tega ne storimo ali na to pozabimo, bo velik del sveta ostal brez jezikovnih pravic.

Jezikovno zavedanje, prevajanje in tolmačenje kot globalne spretnosti

Pomen prevajanja razloži strastno: »Vsakdo bi to moral vedeti. Menedžer bi to moral vedeti. Velika korporacija bi to morala vedeti. Diplomati bi to moral vedeti. Javna uslužbenka bi to morala vedeti. Odvetnik bi to moral vedeti. Ni jim treba vedeti, niti kako se tolmači ali prevaja niti kako delujejo drugi jeziki. Ampak v tem postresničnem obdobju morajo vedeti, kako prepoznati dezinformacije. Morajo razumeti, zakaj njihova stranka nekaj reče, ne glede na to, ali je bančnik, ali državni uradnik, ali begunec, morajo razumeti, zakaj njihova stranka ravna na neki način in kaj si misli. To je enako, kot mora vsak vedeti, kako uporabljati računalnik. Se motim?«

Dr. Liu zaradi poglobljenega razumevanja problematike, izkušenj, širine izražanja, pragmatičnosti, prepričljivosti, daljnovidnosti in strasti svoje poglede na prihodnost razgrinja brez distopičnih senc, z

Prepričan je, da šele ko posameznik pridobi potrebno (pred)znanje na srednješolski ravni, mora na poti v katerokoli poklic študirati prevajanje in tolmačenje ter ju združevati v resnično multidisciplinaren univerzitetni študij.

konkretno usposabljali bodoče prevajalce, tolmače in translatologe, ampak jih bodo predvsem ozaveščali, kaj prevajanje in tolmačenje dejansko pomenita. Pri tem naj bi upoštevali osnove, težavnost in, kar je najpomembnejše, moč prevajanja in tolmačenja.

Verjame, da bodo zato na konferencah tolmačenje iz kabin vsi poslušali drugače, najsi bodo diplomati, novinarji, strokovnjaki za raka, sodniki, računalničarji ali borzni posredniki, vsi bodo znali oceniti, kaj slišijo prek slušalk. Znali bodo ugotoviti verodostojnost in točnost slišanih informacij in se ne bodo pustili prepričati le tekočemu jeziku, avtentični izgovorjavi ali samozavestnemu tonu glasu iz slušalk. Enako bo veljalo pri branju člankov ali dokumentov.

Dr. Liu meni, da se bosta tako prevajanje in tolmačenje ne le ustrezno umestila v najširši okvir globalizacije in medkulturne komunikacije, ampak se bo tudi zmanjšalo tekmovanje v prevajalskem in tolmaškem poklicu, ki temelji na »dokončnosti prevoda«. Zakaj? Ker se stroka in, upajmo, tudi javnost zavedata, da obstaja več načinov tolmačenja govora oziroma prevajanja besedila.

Tolmači in prevajalci bodo lahko govorili z različnimi glasovi, zavedajoč se, kako s tem vplivajo na to, kako javnost dojame dogodek ali razume neko idejo. Pri tem bodo z

odločitev. Dr. Liu poudarja, da bodo to lahko počeli z jasnim glasom in posebnim namenom, kot odgovor na vprašanje: »Kako si želite, da zvenijo vaše besede? Tujegovoreče občinstvo si namreč ustvari predstavo o vas prek prevajalca ali tolmača. Prosim, povejte mi, kako želite, da varujem in oblikujem vašo podobo.«

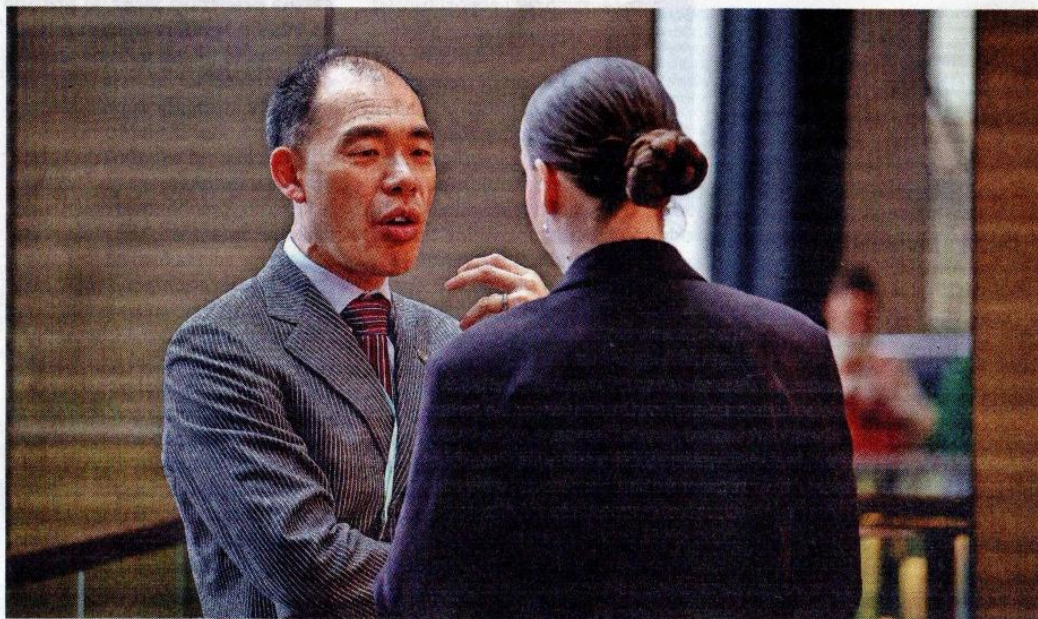
Obvladovanje umetne inteligence kot orodja

»Ljudje smo svoje razmišljanje in odločanje prepustili tehnologiji oziroma umetni inteligenci in algoritmom, kot da bi bili naši zunanji izvajalci,« pravi dr. Liu. Za to smo neizogibno plačali visoko ceno: izgubili smo sposobnost kritičnega mišljenja, intuicijo, ustvarjalnost in medsebojno človeško povezanost. Tehnološka podjetja navsezadnje s skritimi nameni spodbujajo homogenost in neinteligentnost, zato da bi nas lahko še bolje nadzirala in manipulirala z nami. »Inteligentna prihodnost« se zato razlikuje od programa velikih tehnoloških podjetij. Za dr. Liuja je to prihodnost, v kateri bomo razumeli, da je jezik odsev kulture, zgodovine, identitete, čustvenih odtenkov in še marsičesa drugega. Že zdaj lahko stroji obdelujejo besedilo in ga sintaktično prilagajajo, vendar pristna komunikacija in povezave ostajajo izključno človeška domena.

jezične in potrebujejo znatne naložbe v večjezičnost ne le zato, ker je to prav, temveč tudi zato, ker imajo ali bodo imele od tega nesporne koristi. Ohranjanje, oživljanje, normalizacija in širjenje avtohtonih ter manj razširjenih jezikov in narečij ostajajo zgolj prazne besede, dokler jih ne spremlja dejansko nasprotovanje prevladujočemu diskurzu (angleščine) skozi raznoliko eko-

osvežujočo lahkotnostjo in jasno vizijo. Med drugim je zaslužen za to, da so Združeni narodi priznali vlogo jezikovnih strokovnjakov pri povezovanju narodov ter spodbujanju miru, razumevanja in razvoja ter razglasili 30. september, dan svetega Hieronima, za mednarodni dan prevajanja (ITD). ●

Marta Biber je prevajalka in tolmačka.



Henry Liu vidi prevajanje kot veččino, ki ne le izboljšuje znanje jezika, temveč tudi izostri dožemanje pomenskih odtenkov in širi izrazni repertoar. FOTO J. PETRAK ZAJC